

Nr 108.

Ankom till Riksdagens kansli den 22 maj 1911 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af en verkstad i Nynäshamn för telegrafverkets räkning m. m. samt i ämnet väckta motioner.

(4:e Afd.)

I en till Riksdagen den 10 mars innevarande år aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 121) har Kungl. Maj:t, under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för denna dag, föreslagit Riksdagen *dels* medgifva, att tomten Nynäs industrilägenhet nr 5, 6 och 12 må för telegrafverkets räkning inköpas för en köpeskilling af 45,000 kronor och att å densamma må uppföras en verkstadsbyggnad med kontorsbyggnad och portvaksstuga för en kostnad, ej öfverstigande 410,000 kronor, att telegrafverkets å Södermalm belägna fastighet i kvarteret Fiskaren mindre med tomtnummer 4, 6 och 13 må försäljas mot en köpeskilling af lägst 250,000 kronor samt att af sistnämnda köpeskilling ett belopp af 190,000 kronor må användas till betäckande af motsvarande del af den för nämnda tomtinköp och verkstadsanläggning erforderliga kostnad, tillhoppa 455,000 kronor, *dels* för bestridande af återstående delen af sistnämnda kostnad under utgifter för kapitalökning och telegrafverkets under rubriken statens affärsverksamhet uppförda anslagstitel för år 1912 anvisa ett anslag af 265,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna beloppet, *dels* ock besluta, att inkomsterna af telegrafverket i 1912 års riksstat skola upptagas till i stället för, såsom förut föreslagits, 15,000,000 kronor, 15,265,000 kronor, och att, sedan driftkostnaden, 10,475,000 kronor, afdragits, öfverskottet följaktligen beräknas till 4,790,000 kronor.

Beträffande de för denna framställning anförda skäl tillåter sig utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen

nr 346 af herr *J. Pettersson*, i hvilken motion hemställts, att Riksdagen måtte, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 121, i hvad den afser beviljande af 45,000 kronor till inköp för telegrafverkets räkning af tomten Nynäs industrilägenhet nr 5, 6 och 12 för uppförande af en verkstadsbyggnad, i stället besluta, att, under förutsättning att stadsfullmäktige i Södertälje för ifrågavarande ändamål kostnadsfritt upplåta därför lämplig plats om minst 24,689 kvadratmeter i närheten af saltsjön, berörda verkstadsbyggnad skall förläggas å Södertälje stads område,

nr 347 af herr *C. E. Svensson*, med instämmande af åtskilliga kammarledamöter, hvilken yrkat, att Kungl. Maj:ts proposition nr 121 icke måtte af Riksdagen bifallas, samt

nr 348 af herr *S. Persson* med instämmande af herrar *C. Lindhagen* och *H. Rissén*, uti hvilken motion jämväl yrkats, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

I fråga om hvad af förenämnda motionärer till stöd för deras framställningar anförts tillåter sig utskottet hänvisa till de särskilda motionerna.

Sedan utskottet begärt Konungens befallning till telegrafstyrelsen att afgifva yttrande öfver berörda motioner, har till utskottet öfverlämnats följande yttrande i ämnet af sagda styrelse.

Sedermera har trafikaktiebolaget Stockholm—Nynäs utfärdat förbindelse, hvarigenom det af bolaget gjorda åtagande att under tio års tid utan afgift verkställa transport af hel vagnslast mellan telegrafverkets blifvande verkstad i Nynäshamn och järnvägsstationen därstädes samt vid de tillfällen, då verkstadens egna transportmedel (automobiler) äro obrukbara, för ett pris af tre kronor per tur fram och åter och vagn utföra transport af mindre än hel vagnslast, utsträckts att gälla för all framtid, och är nämnda förbindelse försedd med samma säkerhet som bolagets öfriga åtaganden.

»Till Konungen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t till innevarande års Riksdag den 10 mars 1911 afgifvit nådig proposition — nr 121 — angående anläggande af en verkstad i Nynäshamn för telegrafverkets räkning m. m., hafva inom

Andra kammaren väckts motioner dels af herr J. Pettersson i anledning af nämnda proposition, dels af herr C. E. Svensson om afslag å samma proposition, dels ock af herr S. Persson likaledes om afslag å densamma; hvarefter Riksdagens statsutskott hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte anbefalla telegrafstyrelsen att afgifva yttrande öfver ifrågavarande motioner.

Efter den 3 innevarande månad gifven nådig befallning att till Eders Kungl. Maj:t skyndsamt inkomma med det sålunda äskade yttrandet, får telegrafstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I sin motion har herr J. Pettersson föreslagit, att Riksdagen måtte med afslag å Eders Kungl. Maj:ts proposition n:r 121, i hvad den afsåge beviljande af 45,000 kronor till inköp för telegrafverkets räkning af tomten Nynäs industrilägenhet n:r 5, 6 och 12 för uppförande af en verkstadsbyggnad, i stället besluta, att, under förutsättning att stadsfullmäktige i Södertälje för ifrågavarande ändamål kostnadsfritt uppläte därför lämplig plats om minst 24,689 kvadratmeter i närheten af saltsjön, berörda verkstadsbyggnad skulle förläggas å Södertälje stads område.

Herr J. Petterssons motion, Södertälje.

Sedermera hafva stadsfullmäktige i Södertälje dels, under förutsättning af bifall till denna motion, utfäst sig

att till Eders Kungl. Maj:t och kronan afgiftsfritt och med full äganderätt öfverlämna en invid saltsjön och järnvägen å stadens södra område Näset belägen tillräckligt stor tomt som byggnadsplats för telegrafverkets verkstad samt

att för verkstadens räkning bevilja telegrafverket befrielse från erläggande af hamnumgälder till staden under tio år från det att tomten tillträds,

dels ock till förtydligande af och såsom tillägg till sagda erbjudande förklarar sig villiga att, alltjämt under förutsättning af Riksdagens bifall till förenämnda motion samt utöfver förut gjordt medgifvande om befrielse från hamnumgälder under tio år,

till Eders Kungl. Maj:t och kronan afgiftsfritt och med full äganderätt öfverlämna såsom byggnadsplats för verkstaden ifråga ett å bifogad karta betecknad område om 25,000 kvadratmeter med undantag af den på samma område växande skog, hvilken staden skulle åga att omedelbart afverka och bortföra, samt

ansvara för att senast sju månader till ett år efter därom erhållen anmodan ett tillräckligt antal bostäder funnes att hyra för högst 400 vid verkstaden anställda arbetare.

Med ledning af de uppgifter, som förekomma i motionens motivering, samt hvad styrelsen i öfrigt inhämtat får styrelsen här lämna en öfersikt öfver de på förevarande fråga inverkan förhållandena i Södertälje.

Den erbjudna tomten ligger invid Saltsjön omkring 2,5 kilometer från stadens torg. Grunden, som består af groft grus, är särdeles god. Utanför tomten finnes lastbrygga för mälarbåtar, och på ett afstånd af omkring 400 meter söderut finnes en brygga, där äfven djupgående fartyg kunna lägga till. Norra Södermanlands järnväg äger ett 4 km. långt stickspår draget från sistnämnda brygga till järnvägsstationen i Södertälje, hvilken medels ett 1 km. långt bispår är förenad med Saltskogs stambanestation. En förlängning af detta spår fram till och utefter en blifvande verkstadsbyggnads östra sida är en nödvändig förutsättning för verkstadens förflyttning till Näset, men stadsfullmäktige vilja icke förbinda sig att utföra denna anordning likasom ej heller att planera tomten för bebyggande. Kostnaderna därför, som således drabbade telegrafverket, skulle enligt ett af stadsingenjören i Södertälje uppgjort förslag, uppgå till 16,500 kronor.

Tomtarealen utgör 25,000 kvadratmeter och är således ungefär lika stor som den i Nynäshamn erbjudna. Enligt uppgift finnes äfven på några meters djup riklig tillgång på dricksvatten. Kloakrör kunna lätt nedläggas till sjön.

Vintertiden kunna ej fartyg inkomma med kol, trä och dylikt, enär viken utanför området då tillfryser. Detta kan vara olägligt nog särskildt om man till följd af fluktuationer i kolprisen måste försöka hålla inköpet oberoende af årstiden. Södertälje stadsfullmäktige hafva i likhet med trafikaktiebolaget Stockholm—Nynäs garanterat frihet från hamnumgälder under tio år.

Afståndet på järnväg från Södertälje till Stockholm är 38 kilometer med en gångtid af 50 à 75 minuter eller 23 kilometer mindre än afståndet mellan Nynäshamn och Stockholm med en gångtid af 64 à 109 minuter.

Kostnaden för transporten af verkstadsgods till och från en eventuell verkstad i Södertälje skulle ställa sig årligen icke fullt 900 kronor lägre än samma kostnad, om verkstaden förlägges i Nynäshamn. Emellertid torde böra beaktas, att allt vagnslastgods måste föras på Norra Södermanlands järnväg till Södertälje och därifrån till stambanan vid Saltskog för att inrangeras i tåg norr- eller söderut och vice versa för ankommande gods. Härför utgår en växlingsafgift af 3 kronor per vagn och tur till stickspåret utom banafgiften. Stycke gods kan aflämnas och

afhämmas vid Uthamns godsstation invid området men måste då föras samma väg som vagnslaster. Banafgiften, som utgör 5 öre per 100 kilogram, måste medräknas för såväl vagnslaster som styckegods. För att undvika styckegodsets transport å privatbanans stickspår kan det samma forslas på automobil till och från Saltskog 1 $\frac{1}{2}$ kilometer eller $\frac{1}{2}$ kilometer längre än i Nynäshamn.

Arbetslönerna äro i Södertälje ungefär desamma som i Nynäshamn.

Beträffande bostadsförhållandena hafva Södertälje stadsfullmäktige ansvarat för att senast sju månader till ett år efter därom erhållen anmodan ett tillräckligt antal bostäder finnes att hyra för högst 400 vid verkstaden anställda arbetare. Dessutom finnas egnahemskolonier, men ej ordnade af staden. Staden upplåter tomter åt egna hemsområden till pris af 20 öre per kvadratmeter och högre och kan, om behof skulle yppa sig, af sina jordområden upplåta ytterligare egnahemstomter, äfven i omedelbar närhet af det erbjudna tomtområdet. Hyrorna för stadslägenheterna äfvensom för egnahemsvillorna äro i Södertälje billigare än i Nynäshamn. I jämförelse med förhållandena i Nyköping äro hyrorna för stadslägenheter och kostnaden för förvärfvandet af egna hem i Södertälje något billigare, medan hyran för villalägenheter är ungefär lika hög på båda ställena.

En omständighet, som härvidlag är af en viss betydelse är den erbjudna tomtens jämförelsevis aflägsna läge — 2 $\frac{1}{2}$ kilometer från staden. För de arbetare, som bo i Södertälje, finnas därför å förenämnda privatbanas stickspår anordnade särskilda tåg morgon och afton, för hvilka betalas 3 kronor i månaden för hvarje arbetare. Då afståndet från staden till tomtområdet är så långt som 2 $\frac{1}{2}$ kilometer, skulle arbetarna ej hinna gå hem under middagsrasten, utan måste medföra sin middagsmåltid och förtära densamma i fabriken, där således särskild lokal för detta ändamål måste anordnas. Skulle nyssnämnda tåglägenheter ej användas, måste de i staden boende arbetarna gå den 2 $\frac{1}{2}$ kilometer långa vägen från staden på morgonen och tillbaka på aftonen. Skolbarn från familjer, som eventuellt förskaffade sig bostäder i närheten af verkstadsområdet, och familjemedlemmar, som måste göra uppköp i staden, skulle få gå samma väg till och från staden, hvilket ju i synnerhet vintertiden torde kunna blifva rätt besvärligt.

Lefnadsomkostnaderna i Södertälje äro, såsom å de flesta platser där badortslifvet någon tid af året florerar, en smula uppdrifna och torde kunna beräknas vara ungefär desamma som i Stockholm.

Den totala skatten är i Södertälje för de lägst aflönade högre än i Stockholm och i Nynäshamn men lägre än i Nyköping samt för de

högre aflönade större än å nyssnämnda tre platser, såsom framgår af nedanstående tabell:

	Södertälje		Katarina och Maria församlingar i Stockholm		Nynäshamn		Nyköping	
	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	
För en inkomst af Kr. 1,000: 00.....	37	36	29	72	36	56	50	21
» » » » » 1,200: 00.....	74	01	59	44	62	32	82	07
» » » » » 1,800: 00.....	170	53	154	56	136	13	166	44

Herr C. E.
Svenssons
motion.
Nyköping.

I sin motion har herr C. E. Svensson, efter en redogörelse för de fördelar, som Nyköpings stad hade att erbjuda såsom förläggningssort för telegrafverkets verkstad, slutligen anfört, att då han emellertid icke vågade förutsätta, att Riksdagen skulle vara villig att utan en mera ingående utredning än som af en enskild motionär kunde presteras, besluta förlägga verkstaden till Nyköping, han icke skulle framställa förslag därom. Men han vågade däremot hoppas, att Riksdagen skulle finna så starka skäl anförda för lämpligheten af, att vid en förflyttning från Stockholm placera verkstaden i Nyköping, att den skulle finna nödigt sätta telegrafverkets styrelse och Eders Kungl. Maj:t i tillfälle att efter utredning taga i förnyadt öfvervägande lämpligheten af att antaga Nyköping såsom plats för ifrågavarande verkstad. Motionären hoppades så mycket mera, att Riksdagen skulle finna det angeläget, att en dylik förnyad utredning komme till stånd, som det helt säkert skulle vid behandlingen af propositionen framgå, att en flyttning från Stockholm af verkstadsrörelsen icke vore af så trängande behof påkallad, att beslut därom nödvändigtvis måste fattas i år. På grund af det anförda har motionären yrkat, att Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 121 icke måtte af Riksdagen bifallas.

Telegrafstyrelsen, som måste på de skäl den nådiga propositionen upptager på det lifligaste betona nödvändigheten af att verkstaden redan i år beredes andra lokaler än de nuvarande, får i anledning af motionen här lämna en utredning angående de förhållanden, som kunna inverka på bedömandet af frågan om verkstadens förläggande till Nyköping.

Den tomt, som motionären tänkt sig såsom för ändamålet lämplig, är belägen på en kronan tillhörig egendom i omedelbar närhet af stadens hamn med segelränna af 4,9 meters djup, hvadan således kolångare kunna dit inkomma. Vintertiden måste dock importen sjöledes ske öfver Oxelö-

sunds isfria hamn, som är belägen på 13 kilometers afstånd från Nyköping. En annan olägenhet, som blefve förenad med verkstadens förläggande till Nyköping, består däri, att, sedan statsbanan förbi staden blifvit färdigbyggd, godset måste transporteras till och från tvenne godsstationer. Allt gods till och från Malmö, Norrköping, Stockholm och de norra distrikten komme nämligen att gå öfver stambanan, men som den kortaste vägen och följaktligen de lägsta frakterna för gods till och från Göteborg och städer i västra Sverige erhölles genom att anlita den enskilda bansträckan Nyköping--Flen, måste godset till och från dessa orter fortfarande befordras öfver Oxelösundsbanan. Afståndet mellan tomtområdet och de båda godsmagasinen är något öfver 2 kilometer. Innan statsbanan är färdig, måste naturligtvis allt gods gå öfver privatbanan. Staden har emellertid förbundit sig att till området framdraga järnvägsspår.

Tomtarealen utgör omkring 26,000 kvadratmeter och är således något större än de i Nynäshamn och Södertälje erbjudna. Enligt uppgift är grunden god, och staden har förbundit sig att till verkstadstomten framdraga vatten- och afloppsledningar. Frihet från hamnumgälder har staden icke garanterat.

Afståndet på järnväg mellan Nyköping och Stockholm blir, sedan statsbanan dragits därförbi, omkring 105 kilometer eller icke fullt dubbelt så långt som afståndet mellan Nynäshamn och Stockholm (61 kilometer)

Kostnaden för transporten af verkstadsgods till och från en eventuell verkstad i Nyköping skulle efter statsbanans fullbordande ställa sig årligen icke fullt 900 kronor lägre än samma kostnad, om verkstaden förlägges i Nynäshamn. Frakten å råmateriel, som till öfvervägande del tages från Stockholm, skulle däremot blifva minst $\frac{1}{3}$ dyrare.

Arbetslönerna i Nyköping äro ungefär desamma som i Nynäshamn.

Såsom i motionen närmare angifves, äro genom stadens försorg bostadsförhållandena väl ordnade, och torde hyrorna ställa sig något lägre än i Nynäshamn.

Lefnadsomkostnaderna äro ungefär desamma å båda platserna.

Såsom af den här ofvan intagna jämförande tabellen framgår, är den totala skatten i Nyköping rätt mycket högre än i Nynäshamn, Södertälje och Stockholm.

I Södertälje och Nyköping finnas dessutom teknisk skola samt högre läroverk för gossar och flickor, hvilka förmåner den nybildade köpingen Nynäshamn gifvetvis ännu saknar.

Herr
S. Perssons
motion.

I sin motion har herr S. Persson uttalat den uppfattningen, att något trängande behof vare sig af Henriksborgslokalernas bibehållande eller af ny verkstadsanläggning utom Stockholm icke förefunnes, att förmånen af en verkstadsbyggnad i en våning skulle i ej ringa mån neutraliseras genom de olägenheter som blefve en följd af en sådan verksamhets som nu ifrågavarande förflyttning från Stockholm samt att den nådiga propositionen utmärkte sig för ensidighet ej minst däri, att man ej ansett nödigt undersöka några andra uppslag än just verkstadens förläggning till Nynäshamn, i hvilket afseende motionären framhållit Stockholms stads landtegendomar, särskildt Bromma; hvarjämte motionären ansett, att i den nådiga propositionen icke ägnats nödig omtanke åt personalens beaktansvärda och berättigade synpunkter. Enär sålunda, enligt motionärens mening, en förflyttning af verkstaden från Mosebacketorg för närvarande syntes obehöflig och ärendet i hvarje fall syntes vara ofullständigt och otillfredsställande utredt, har motionären yrkat, att Riksdagen måtte afslå Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 121.

Med anledning af denna motion får telegrafstyrelsen till en början meddela, att den däri förekommande uppgiften att ett belopp af öfver 100,000 kronor skulle nedlagts på iordningsställande af Henriksborgslokaler, så till vida är oriktig, att inredningen af dessa lokaler kostade 59,000 kronor.

Såsom skäl för att en förflyttning från Mosebacketorg ej behöfde ifrågakomma, anför motionären, att inom verkstadslokalerna därstädes vid tillfällena på en gång sysselsatts ej mindre än omkring 475 personer. Styrelsen tillåter sig därvid omförmåla, att det nog är riktigt att i dessa lokaler syselsatts öfver 400 personer, men vid detta tillfälle voro packrum och lagerrum förlagda vid Henriksborg, hvarifrån de för reducerandet af transportkostnaderna förflyttats. Dessutom fanns då ej någon lackeringsafdelning i Mosebackelokalerna, såsom numera är fallet. Därjämte påpekar motionären, att man genom att taga erforderlig kraft från Stockholms elektricitetsverk finge verkstadens maskin- och kolrum samt gasverk, representerande tillsammans en golfyta af öfver 600 kvadratmeter, lediga för annat ändamål. Telegrafstyrelsen måste medgifva, att det nog är möjligt att därstädes anordna ett slags arbetslokaler, men man kan icke begära, att arbetare skola vistas i dessa, till största delen all naturlig belysning saknande källarum. Tvärtom anser styrelsen, att den största möjliga häusyn bör tagas till inredningen af arbetslokalerna, så att riklig tillgång på luft och ljus finnes. Att helt och hållet åsidosätta arbetarnas behof af frisk luft kan icke vara riktigt, och ehuru hälsovårdsnämndens föreskrifter beträffande luftmängd per arbetare iakt-

tagas, klagas redan nu i de andra öfver marken belägna salarna och rummen öfver dålig luft.

I afseende på de olägenheter, en förflyttning skulle enligt motionärens mening medföra, får styrelsen meddela att de arbeten, som hittills utförts utom verkstaden, äro endast lackering, målning, förgyllning och galvanisering, hvilka arbeten vid eventuell flyttning af verkstäderna komma att utföras inom egna lokaler. Hvad åter inköpen beträffar, torde det blifva betydligt fördelaktigare att direkt från fabrik eller bruk taga större partier, som säljas till billigare pris än hvad försäljningskontor och agenturer i hufvudstaden måste betinga sig. Detta skulle efter flyttningen kunna låta sig göra, sedan i verkstaden inredts tillräckligt rymliga lager- och förrådsrum. Inköp i större partier skulle efter en flyttning af verkstaden blifva ännu fördelaktigare därigenom att för större sändningar biltransport ej skulle behöfva ske, då järnvägsagnar kunde föras direkt fram till verkstadens förråd. Att åstadkomma så billig transport i Stockholm är naturligtvis omöjligt.

Att aktiebolaget L. M. Erikssons verkstäder hittills kvarligga i Stockholm torde hafva djupare och viktigare skäl än det i motionen angifna.

Beträffande arbetspersonalens mening rörande den föreslagna förflyttningen har densamma med anledning af från verkstadsledningen begärdt besked om hvilka af personalen icke önskade medfölja vid en förflyttning af telegrafverkets verkstad till Nynäshamn, eventuellt Nyköping eller Södertälje, vid möte den 24 april 1911 förklarar sig icke kunna hvar för sig lämna svar därå, förnämligast af det skälet att ett sådant svar afgifvet ett helt år i förväg likväl skulle kunna tagas till intäkt för att den enskilde därmed hade uppsagt sin anställning, oafsedt hvad som under tiden kunnat inträffa, ägnadt att utesluta ett sådant svar. Under hand hafva arbetarna emellertid meddelat verkstadsledningen, att för närvarande ett trettiotal är så bundna att de ej skulle kunna medfölja vid eventuell flyttning. Af det svar mötet lämnat synes således ej ens detta trettiotal hysa obenägenhet för att, när frågan blifver mera aktuell, lämna hufvudstaden för någon af de tre nämnda samhällena.

Emellertid bör beaktas, att det, som sålunda skulle utgöra hinder för en flyttning till någon af dessa platser, äfven måste utgöra hinder för en eventuell flyttning till Bromma, sedan en gång bostäder hunnit där uppföras för en arbetarstam af den storlek som den nu ifrågavarande. Man kan nämligen svårligen tänka sig att arbetarna, som till största delen äro bosatta på Södermalm, skulle efter den tiden fortsätta den kostsamma resan därifrån till Bromma och tillbaka hvarje dag.

För öfrigt tillåter sig telegrafstyrelsen framhålla, att äfven om, enligt styrelsens mening, jämte andra på ärendets bedömande inverkan omständigheter hänsyn bör tagas äfven till de nu för tillfället vid verkstaden anställda arbetarnas uppfattning om hvad som är för dem önskvärdast, så bör likväl en fråga af den stora vikt ej minst i ekonomiskt afseende, som det här gäller, bedömas hufvudsakligast ur synpunkten af statens intresse. Styrelsen håller äfven före, att i den af motionären till jämförelse vidrörda frågan om förflyttning af statens järnvägars kontrollkontor till Linköping; det som var bestämmande för denna frågas afgörande icke var personalens ovilja mot förflyttningen utan den synpunkten, att det för arbetets rationella gång varit menligt att företaga den ifrågasatta förflyttningen. Hade förhållandet varit det motsatta och förflyttningen kräfts af hänsyn till statens intresse, så hade nog de af flyttningen berörda statstjänarna fått underordna sina privata intressen under statens.

Bromma.

Hvad särskildt beträffar stadens landtegendom Bromma, är densamma ännu icke anordnad för det tilltänkta ändamålet, men telegrafstyrelsen har inhämtat, att det för industriändamål afsedda området skulle förläggas vid Ulfunda. Priset på tomten, beräknad till 25,000 kvadratmeter, skulle utgöra 40,000 kronor.

Järnväg finnes ej till området utan är närmaste järnvägsstation belägen vid Sundbyberg på omkring 5 kilometers afstånd. Järnväg till denna station beräknas dock vara färdig under år 1912, men kan således ej för telegrafverket vara till nytta för byggnadsmateriel och utflyttningen af maskinerna.

Någon kaj finnes ej heller, men är sådan afsedd att anordnas vid Ulfundasjön, dit dock endast slussgående båtar om sommaren kunna inkomma. Vintertiden är sjöfarten stängd.

Då slussen förhindrar djupgående båtar att införa kolen utan omlastning blefve kolprisen desamma som de nuvarande.

Skatter och arbetslöner blefve likaledes desamma som i Stockholm.

Transporterna blefve betydligt besvärligare än för närvarande, i synnerhet till och från de södra distrikten. I stället för att gå direkt öfver södra stationen måste godset omrangeras å norra stationen och på Västeråsbanan öfver Sundbyberg söka sig till och från Ulfunda.

Bostadsmark finnes nog i närheten af tomtområdet, men någon byggnadsverksamhet förekommer naturligtvis ännu icke. Innan sådan med områdets exploatering så småningom kan komma i gång, måste arbetarna kvarbo i staden och underkasta sig resan ut till Ulfunda

eller måhända söka sig bostäder i det något närmare belägna samhället Sundbyberg, för den händelse därstädes finnes tillgång därtill, hvilket telegrafstyrelsen emellertid icke förvissat sig om.

Förutom att således flere olägenheter komma att vara förknippade med förläggandet af en verkstad för telegrafverkets bebof till Brommaområdet, äfven när det en gång blifvit något så när ordnad, så anser telegrafstyrelsen det omöjligt att tänka sig den nu ifrågasatta verkstadsförflyttningen till denna jungfruliga trakt, där fordringarna på ett industriområde ännu ej äro tillgodosedda. Det måste anses vara väl mycket begärtd, att staten skulle i detta fall blifva en slags pionjär för Stockholms stads utvidgningspolitik, trots de kostnader och obehag staten därigenom skulle ådraga sig.

I afseende å en annan af Stockholms stads landtegendomar, Enskede, har telegrafstyrelsen låtit göra en utredning, emedan staten i närheten däraf äger mark, hvarå en verkstadsbyggnad skulle kunnat tänkas förlagd.

Enskede.

Den lämpligaste tomten ligger nordväst om Enskede-vägen och 2,5 kilometer från södra järnvägsstationen. Tomten består delvis af odlad mark och delvis af berg. Vattenledning och kloakrör till tomtgränsen skulle af staden läggas för en kostnad af 6,700 kronor, som således skulle betalas af telegrafverket.

Från spårvagnen går ett stickspår till en lastbrygga vid Årstaviken, hvilken transportväg skulle kunna användas för byggnadsmateriel. För godstransporter har den ingen betydelse. Från slakthusjärnvägen kan införas ett stickspår till tomten för 18,000 kronor, hvilken utgift äfven skulle drabba telegrafverket.

Hamnungälder skulle betalas som vanligt.

Provisorisk skola finnes, men afsikten är att bygga en stor folkskola i en snar framtid.

Beträffande godstransporter finnes för närvarande ingen godsstation vid Enskede. Skulle en gång afsevärdt behof förefinnas, komme nog godsstation att då inrättas. Äfven under denna förutsättning komme förmodligen dock endast ett par tåg om dagen att ombesörja denna trafik. Telegrafverkets godsmängd söder ut, såväl ankommande som afgående skulle utgöra 261,000 kilogram per år, och motsvarande godsmängd norrut (utom Stockholm) 138,000 kilogram per år och skulle verkstaden således vara för sitt behof illa betjänt, innan erforderligt antal tåg kunde insättas.

För Stockholmsdistriktet måste verkstadsgodset föras å automobil

och skulle kostnaderna härför blifva ungefär desamma som motsvarande transportkostnader, om verkstaden förlades i Nynäshamn. Kan man åter, såsom nyss påpekats, ej räkna med en godsstation för styckegods vid Enskede utan godset för äfven de öfriga distrikten måste först köras per automobil till södra stationen, skulle därför behövas två turer om dagen. Enbart godstransporterna per automobil skulle således belöpa sig till 4,200 kronor per år. Om verkstaden däremot vore förlagd i Nynäshamn, skulle dessa automobiltransporter endast uppgå till 1,440 kronor årligen. Motsvarande siffror för Södertälje och Nyköping äro 1,500 kronor respektive 1,560 kronor.

Möjligheter att på billigare sätt än i Stockholm inköpa kol och trä äro utelutna, då kajplats ej finnes.

Lefnadsomkostnader och skatter äro desamma som i Stockholm.

Egnahemsvillor samt bostäder för uthyrning tillhandahållas, men under det att tomterna för bostäderna vid Nynäshamn äro beräknade till 10,000 kvadratfot, äro de vid Enskede beräknade till endast 4,400 kvadratfot, båda för enfamiljshus om två rum och kök. Oaktadt detta är hyran 450—600 kronor vid Enskede mot 424 kronor i Nynäshamn. Köpeskillingen för bostaden med tomt utgör i Nynäshamn 5,600 kronor under det att endast bostaden utan tomt vid Enskede kostar 5,500 kronor. Tomten är nämligen ofri och kan ej heller friköpas.

Beträffande själfva bostadsområdet och bostäderna, så har telegrafstyrelsen haft särskild anledning att låta närmare undersöka dessa förhållanden. En stor del af det för egna hem upplåtta området ligger på vattensjuk mossmark med ett vattenförande mossjordlager af 1—1,5 meters djup och därunder lera. Bostäder uppförda på sådan mark torde dock knappast kunna anses sunda. För att utestänga vattnet är det nödvändigt att dränera rundt om byggnaden, hvilket således medför en betydlig utgift för ägaren. Som ett exempel på terrängens olämplighet torde böra nämnas, att i en del hus, som voro under uppförande, togs det för murbruksberedningen erforderliga vattnet från en fördjupning i källaren, och tillflödet var mer än tillräckligt för behovet. De bostäder, som till ett rätt stort antal finnas lediga, och till hvilka således telegrafverkets verkstadsarbetare skulle vara hänvisade vid en utflyttning, göra intryck af i största hast och för minsta kostnad uppförda bostäder. Vid besök, som ett par af telegrafverkets tjänstemän gjort å platsen, anträffades träbyggnader uppförda af 2 och 2¹/₂ tums resvirke i ytterväggarna med brädfordring ut- och invändigt och papp mellan brädfordringen. Vid en under byggnad varande villa påspikades stumpar af papp, hvilket svårligen torde kunna utestänga kyla och blåst. Stån-

darna vid en dörröppning voro af $1\frac{1}{4} \times 4$ tums trä och fästades vid respektive tvärreglar med en så kallad skråspik. På ett ställe, där reveteringen nedfallit, syntes kring ytterdörrens karm och den murade väggen en öfver 1 tum bred öppning och i denna voro från insidan instoppade lösa blånsuddar, hvarefter reveteringen, om den suttit kvar, skulle skydda utsidan. Att reveteringen på en mängd hus fallit af, måste bero på fukt, hastverk och dåligt material. Detta senare visas äfven af att oljefärgen på en del väggar hängde i flag. Garderober och skåp voro tilltagna i för små dimensioner, hvaröfver äfven klagades.

Af dylika bostäder, förlagda på det vattensjuka området står, fastän både gas och vattenledning finnas där, ett betydligt antal till salu och uthyrning, utan att man velat begagna sig af möjligheten att där skaffa sig egna hem på de eljest synnerligen tilltalande villkor staden erbjuder.

Med afseende på herr S. Perssons motion tillåter sig telegrafstyrelsen slutligen åberopa hvad som i den nådiga propositionen förebragts angående det verkligen trängande behovet af verkstadens förflyttning från dess nuvarande lokaler, och styrelsen vågar hysa den uppfattningen, att detta behof är till fullo ådagalagdt. Angående ärendets utredning vågar telegrafstyrelsen äfven hysa den meningen, att densamma numera icke skall kunna anses vara ofullständig eller otillfredsställande. Någon anledning att endast utan vidare afslå den nådiga propositionen synes telegrafstyrelsen alltså icke kunna åberopas.

Slutligen har aktiebolaget Sommeliis fabriker i skrivelse till Riksdagens statsutskott meddelat, att bolaget med anledning af Eders Kungl. Maj:ts proposition angående förflyttande af telegrafverkets verkstad till Nynäsham erbjöde sig att sänka köpeskillingen för den för närvarande begagnade verkstaden vid Henriksborg från 430,000 kronor till 300,000 kronor. Dessutom har bolaget erbjudit sig, om köp ej komme till stånd, att från och med den 1 juli 1912 beräkna en hyra af allenast 18,000 kronor per år, på tid, som kunde öfverenskommas. Dessa erbjudanden skulle gälla till och med den 1 juni 1911.

Henriksborg.

Med anledning af denna skrivelse, som under hand delgifvits telegrafstyrelsen, får styrelsen till en början erinra, att, såsom ock i den nådiga propositionen framhållits, förhyrandet af bolagets, af styrelsen nu disponerade lokaler endast varit en nödfallsutväg. Vidare kan telegrafstyrelsen ej nog kraftigt betona, att fabriksbyggnaden vid Henriksborg har alla med ett flervånings fabrikshus följande olägenheter. Mellan de olika våningarna måste transporterna ske med hiss och genom trappor och dessutom öfver gården till lager- och packrum — allt såsom i

den nådiga propositionen närmare utvecklats rörande telegrafverkets lokaler å Södermalm.

Vidare äro golfven i första våningen, där de tyngsta samt hastigt gående maskinerna skulle placeras, ej starka nog för att förhindra skakning eller uppbära vikten. Golfven äro lagda på träbjälkar, hvilka af verkstaden på sin tid förstärkts med vertikalkstöttor mot berget. För att motsvara fordringarna skulle golfven omläggas med stålbalkar, hvilande på beten. Taktäckningen måste helt och hållet förnyas och linbanan till Saltsjön alldeles ombyggas, då den nu ej kan användas på grund af att träställningen är ruttnad. Allt detta skulle medföra afsevärda kostnader.

Vatten för tvättinrättningar och ångpanna pumpas upp af bolaget till en tank på gården, och därifrån af verkstaden till en tank på vinden. Dricksvattnet köres upp af bolaget. Alltså blefve det både dyrbart och obekvämt att anskaffa nödigt vatten för såväl daglig förbrukning som för brandskydd.

De yttre transportererna äro ytterst besvärliga och kostbara, då hvarje kilogram måste släpas till 40 meters höjd öfver slusströskeln. Såsom i detta afseende belysande torde kunna omnämnas, att verkstadens automobil konsumerar samma kvantitet benzin endast för att gå uppför Henriksborgsbacken som för att tillryggalägga hela vägen från verkstaden å Södermalm till nämnda backe. Någon möjlighet att få järnvägsspår till en verkstadsbyggnad å Henriksborg finnes heller icke.

Den för driften användbara golfytan vid Henriksborg utgör 3,600 kvadratmeter och vid Mosebacke 3,599 kvadratmeter. Då snickeriverkstaden och lager af till reparation inkomna effekter äfvensom en del råmaterial nu är inrymdt vid Henriksborg, skulle lokalerna ej i sitt nuvarande skick kunna inrymma inredningen vid Mosebacke, utan skulle denna inredning behöfva hela utrymmet vid Henriksborg, hvarför nya lokaler måste genast beredas för snickeriet och lagret.

Då tomten vid Nynäshamn är 24,689 kvadratmeter och golfytan i den föreslagna fabriken därstädes är 8,475 kvadratmeter samt man i jämförelse därmed tager i betraktande att hela tomten på Henriksborg ej utgör mera än 9,000 kvadratmeter, torde det ej behöfvas mer än detta påpekande för att inse, hurusom Henriksborgsområdet icke kan ensamt komma i åtanke såsom motsvarande det närmaste behofvet.

Skulle Henriksborg åter förhyras med bibehållande af verkstäderna vid Mosebacke, är äfven det nedsatta hyresbeloppet alldeles för högt för snickeri och lager, och dessutom komme kostnaderna för de nuvarande transportererna att vara lika betungande.

Arbetarna komme till största delen att fortfarande vilja bo i Stockholm, hvarför, utom att skatten och lefnadsomkostnaderna ej kunde reduceras, äfven tillkomme för dem kostnader för resor per båt eller tåg.

All tanke på förflyttande af telegrafverkets verkstad till Henriksborg bör således, enligt telegrafstyrelsens mening, så väl ur lämplighets synpunkt som af rent ekonomiska skäl vara helt och hållet utesluten.

Gemensam för de olika förslag, som uppkommit vid sidan af telegrafstyrelsens eget förslag, är den ur ekonomisk synpunkt synnerligen betydelsefulla omständigheten att intet af dessa löser frågan om den gamla verkstadens försäljning. För ett byggnadsföretag af den begränsade omfattning som det ifrågavarande är dock en köpeskilling å 250,000 kronor att använda till företagens realiserande af den vikt, att det, efter styrelsens förmenande, skall krävas synnerligen stora och öfvervägande fördelar å annat håll för att göra telegrafstyrelsens förslagen stridiga såsom det ur alla synpunkter för statsverket fördelaktigaste. Några sådana öfvervägande fördelar finnas dock icke hos de andra förslagen.

Till sist anser sig telegrafstyrelsen böra göra en jämförande sammanfattning af de härofvan närmare utvecklade synpunkterna för valet af plats för den nya verkstadsbyggnaden. Därvid torde telegrafstyrelsen kunna med afseende å deras allmänna olämplighet lämna ur räkningen såväl Bromma och Enskede som Henriksborg. Jämförelsen skulle således göras mellan de tre återstående platserna: Nynäshamn, Södertälje och Nyköping.

Dessförinnan har dock telegrafstyrelsen den tillfredsställelsen att kunna meddela, att på grund af hvad som för ett par dagar sedan inträffat den tomt, som aktiebolaget Nynäs villastad erbjudit telegrafverket för en köpeskilling af 45,000 kronor, nu kommer att utan någon som helst kostnad för statsverket med full äganderätt öfverlämnas till den ifrågasatta verkstadsbyggnaden.

Med skrifvelse den 10 innevarande månad har nämnda bolag nämligen till telegrafstyrelsen insändt protokoll vid kommunalnämndens i Nynäshamn sammanträden den 8 och 9 innevarande månad, hvaraf inhämtas, att vid förstämnda sammanträde framhållits, att aktiebolaget Nynäs villastad, som för att vinna telegrafverkets verkstads förflyttning till köpingen visat stort tillmötesgående och förbundet sig till åtskilliga ekonomiska uppoffringar, dock ej varit i tillfälle lämna fri tomt af sina markområden, när telegrafstyrelsen önskat för berörda ändamål förvärfva en tomt, hvilken ägdes af annan person, som för densamma fordrat en köpeskilling af 45,000 kronor, samt att, enligt hvad som vore

allmänt känt, flere andra samhällen i anledning af Eders Kungl. Maj:ts proposition erbjudit fri tomtplats inom deras områden för ifrågavarande verkstadsanläggning, blott verkstaden dit förflyttades.

Med anledning däraf och ett af nämndens vice ordförande — hvilken tillika är ordförande i köpingens arbetarekommun samt vice ordförande i kommunalfullmäktige och kommunalstämman — väckt förslag, att man skulle söka bereda verkstaden fri tomt därstädes, beslöts, att, därest bolaget ville deltaga i hälften af kostnaderna för inköp af ifrågavarande tomt, köpingen skulle förbinda sig att ikläda sig gäldandet af den återstående halfva köpeskillingen.

Vid sammanträdet den 9 innevarande månad hade bolaget förklarat sig villigt att för sin del ikläda sig hälften af nämnda kostnad. Under öfverläggningen därefter upplystes af de närvarande representanterna för arbetarna i samhället, att dessa, på tal om det ifrågavarande förslaget, uttryckt sitt lifliga gillande af detsamma och att således förslaget vid en blifvande kommunalstämma med köpingen med all säkerhet skulle vinna densammans godkännande. Vid det sålunda upplysta förhållandet och då Nynäshamns köping borde, i likhet med de öfriga kommuner, som intresserat sig för att åt sig vinna telegrafverkets verkstad och därför erbjudit verkstaden fri tomt, söka i sin mån verka för verkstadens förflyttning till köpingen, hade kommunalnämnden enhälligt beslutit hos kommunalstämman hemställa, att köpingen, under villkor, att Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition blefve af innevarande års lagtima Riksdag bifallen, skulle med högst hälften af den för ofvanberörda tomt fordrade köpeskillingen eller således högst 22,500 kronor bidra till inköp af samma tomt, som således utan någon som helst ersättning därefter skulle för ifrågavarande ändamål till statsverket öfverlämnas.

I sin förberörda skrifvelse har bolaget omförmålt detta kommunalnämndens beslut samt förklarat sig för egen del åtaga sig den andra hälften af köpeskillingen. Bolaget har vidare anfört, att förslaget utgått från spetsarna af arbetareledningen på platsen och vunnit liflig anslutning från arbetarehåll därstädes. All anledning vore således att förutsätta, att kommunalstämman komme att bifalla framställningen. Kommunalstämma kunde emellertid, på grund af gällande bestämmelse om dess kungörande, icke hållas förr än tidigast den 21 innevarande maj, och dessutom skulle stämman beslut sedermera vinna laga kraft, innan detsamma finge verkställas.

Då Riksdagens beslut i ärendet kunde väntas inom närmaste tid och erbjudandet om fri tomt för berörda ändamål således omedelbart

borde ske, ville bolaget, som vore fullt öfvertygad om att kommunalstämman komme att godkänna sin kommunalnämnds omförmälda hemställan och att detta stämmans beslut ej komme att öfverklagas, förbinda sig att ansvara för att, därest Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition blefve af Riksdagen bifallen, den af Eders Kungl. Maj:t för ändamålet föreslagna tomten skulle utan någon som helst kostnad för statsverket med full äganderätt öfverlämnas till Eders Kungl. Maj:t och kronan.

Hvad som för detta erbjudande är betecknande nog, är den omständigheten, att förslaget utgått från arbetarnas egna led. Om man förut varit tveksam, så har man dock nu vunnit visshet därom, att Nynäshamn såsom verkstadsort äfven ur arbetarnas synpunkt är eftersträfvansvärd. Man kan nämligen icke tänka sig, att de arbetare, som redan dit inflyttat och således varit i tillfälle att pröfva förhållandena därstädes, skulle velat genom en pekuniär uppoffring från kommunens sida söka förmå 400 kamrater att bosätta sig på denna plats, om icke förhållandena därstädes vore för dem fördelaktiga. För egen del har telegrafstyrelsen aldrig tviflat på, att verkstadens arbetare, väl bosatta i Nynäshamn, skulle för sig och sina familjer därstädes finna hälsa och trefnad, men genom det sätt, hvarpå kommunalnämndens beslut tillkommit, måste all tvekan i detta afseende, där den möjligen förefunnits, hafva blifvit undanröjd.

Efter detta köpingens och bolagets gemensamma erbjudande äro således i afseende på kostnaden och förvärfvandet af tomten de tre platserna numera så till vida likställda, att staten icke behöfver erlagga någon köpeskillning för själfva marken, hvilket af de tre samhällena än väljes. I Södertälje nödgas dock statsverket till en utgift å 16,500 kronor för tomtens planerande och framdragande af stickspår till densamma. I Nynäshamn och Nyköping kommer däremot öfvertagandet af tomten icke att förorsaka statsverkets någon kostnad.

I afseende på tomtens beskaffenhet och belägenhet i förhållande till vatten- och landkommunikationer äro de tre platserna äfven likställda, men har Nynäshamn ensam fördelen af isfri hamn vintertiden, hvilket icke är fallet med Södertälje och Nyköping.

I förhållande till hufvudstaden ligger Södertälje närmast och Nyköping längst bort, äfven sedan statsbanan blifvit framdragen till sistnämnda stad.

För transporten af gods på järnväg måste utom statsbanan privatbana användas på alla tre ställena. Telegrafstyrelsen har med tillämpning af nuvarande siffror låtit uträkna i hvilken omfattning användandet

af privatbana skulle förekomma vid verkstadens förläggning å de olika platserna, och visar denna jämförelse, att vid Nynäshamn skulle privatbanan af godstransporten tillföras en årsinkomst af 1,261 kronor, vid Södertälje 571 och vid Nyköping 325 kronor. Dessa belopp äro ju så obetydliga, att de hvarken i sig själfva eller i jämförelse med hvarandra torde kunna tillerkännas något inflytande på bedömandet af frågan om platsen. Detta gäller visserligen transport af gods, men om man skulle utsträcka jämförelsen äfven till persontrafiken, så skulle särskildt hvad beträffar Södertälje tillkomma kostnaden för transporter af arbetarepersonalen till och från verkstaden. Om telegrafverkets alla arbetare skulle bo i staden och föredraga att anlita de billiga tåglägenheterna för arbetare framför att morgon och afton gående tillryggalägga en fjärdedels mil, skulle detta tillföra privatbanan en årsinkomst af öfver 14,000 kronor. Hvad beträffar den öfriga persontrafik, som en verkstads belägenhet på ena eller andra stället föranleder — vid en statsbana eller vid en privatbana — så är det gifvetvis en synpunkt, som i detta fall icke bör spela någon roll. Om statsförvaltningen beträffande en gren af densamma finner det fördelaktigast, att just denna gren på grund af vissa och öfvervägande för dess rationella handhavande afgörande synpunkter förläggas till en viss plats, får det, enligt telegrafstyrelsens mening, icke på denna frågas afgörande inverka, om en helt annan gren af förvaltningen möjligen skulle i detta fall gå miste om några passagerarafgifter från den förstnämnda förvaltningsgrenens personal eller densamma besökande släktingar och vänner. Staten och dess representanter kunna naturligtvis härvidlag, efter hvad telegrafstyrelsen underdånigst vågar föreställa sig, icke, såsom öfverblickande det hela och därifrån bedömande hvad som för den förevarande förvaltningsgrenen är det fördelaktigaste, fästa något afseende vid, om en annan förvaltningsgren skall i sina räkenskaper bokföra några hundra kronor till sin favör eller icke. Eljest skulle lätt inom statsförvaltningen kunna etableras afundsjukt försök, förvaltningsgrenarna emellan att ingripa på hvarandras områden, hvarigenom de olika grenarnas själfständighet med hänsyn till sin egen verksamhet skulle på ett betänkligt sätt rubbas och statsförvaltningen i sin helhet förlora den jämvikt, som densamma icke kan undvara.

Arbetslönerna äro ungefär desamma på alla tre platserna.

Skatterna äro lägst i Nynäshamn och högst i Nyköping.

Lefnadsomkostnaderna äro ungefär desamma i Nynäshamn och Nyköping, men högre i Södertälje.

Bostadsförhållandena kunna tillfredsställande ordnas på alla tre platserna och äro billigast i Nyköping. En fördel härutinnan, som tilltalar telegrafstyrelsen mycket, är villabolagets i Nynäshamn förbindelse att inom bestämd tid hafva uppfört villabostäder till samtliga arbetarna i närheten af verkstaden, beroende det sedan på arbetarna själfva, om de vilja förhyra bostad eller om och när de vilja förhandla den hyrda bostaden till eget hem. Bolagets tillhandahållande af lån och telegrafverkets egnahemslånefond erbjuder äfven arbetaren för den sistnämnda eventualiteten den största fördelen.

Kostnaden för kraften skulle i Nynäshamn med verkstadens nuvarande maskiner blifva omkring 10,200 kronor årligen. Vid Södertälje och vid Nyköping blefve förhållandet enahanda, ifall man kunde räkna med samma kolkostnad som vid Nynäshamn, hvilket med hänsyn till hamnförhållandena dock icke låter sig göra.

Den i Nyköping af staden erbjudna elektriska kraften skulle kosta 16,000 kronor om året.

Såsom endast en jämförelse i detta afseende kan nämnas, att vid Enskede skulle, om kraft toges från Stockholms elektricitetsverk, samma kraftbehof komma att kosta 14,400 kronor om året.

Såsom telegrafstyrelsen förut framhållit anser styrelsen det för frågan vara af synnerligen stor betydelse, att i sammanhang med verkstadens förläggning till Nynäshamn och endast genom att välja denna plats löses äfven frågan om försäljning af telegrafverkets nuvarande verkstadslokaler. Det pris, som aktiebolaget Nynäs villastad erbjudit sig att betala för denna fastighet, måste efter hvad numera ytterligare styrkts, anses vara ganska högt. Genom den nådiga propositionen kan man nämligen säga att faktiskt nämnda fastighet annonserats till salu med angifvande af minimipris, och därest egendomen skulle varit i någon mån begärlig för ett högre eller endast lika högt pris, skulle nog andra spekulanter hafva låtit höra af sig, hvarigenom det stora företräde Nynäshamn från denna synpunkt äger framför de andra konkurrerande platserna skulle hafva försvunnit. För telegrafverket skulle det vara ekonomiskt ofördelaktigt att behålla denna svårsålda och svåruthyrda fastighet, hvars värde icke kan tänkas stiga under den allmänt rådande och lättförklarliga benägenheten att flytta industrien utom Stockholm. Villabolagets anbud på densamma måste nog, likasom den senaste i förening med kommunen gjorda erbjudande att kostnadsfritt skänka den ifrågasatta tomten till statsverket, betraktas såsom en del af de ekonomiska uppoffringar bolaget anser sig kunna och böra vidkännas för att åt det framåtsträfvande unga samhället förvärfva den tillökning, som

verkstadens förflyttning dit skulle medföra och som naturligtvis skulle kunna vara af rätt stor betydelse för dess utveckling. I ett fall som detta, då statens intressen mötas af ett samhälle och på denna gemensamma grund statsverket erbjudas ekonomiska fördelar af ej ringa omfattning, anser telegrafstyrelsen att staten icke bör låta tillfället gå sig ur händerna utan till sin egen fördel utnyttja den frivilligt erbjudna situationen.

Vid sammanförande af alla de samverkandets omständigheter och synpunkter, som i den af telegrafstyrelsen i den nådiga propositionen och nu härofvan lämnade utredningen framhållits rörande de fördelar, som ifrågasvarande tre samhällen erbjuda för verkstadens förläggning, visar det sig, att hvarken Södertälje eller Nyköping kunna sättas före Nynäshamn. Då verkstadens förläggande å sistnämnda plats dessutom för statsverket medför den betydligt öfvervägande ekonomiska fördelen att telegrafverkets nuvarande verkstadslokaler blifva till ett förmånligt pris försålda, synes det telegrafstyrelsen utan ringaste tvifvel vara ur alla synpunkter mest förenligt med tillvaratagandet af statsverkets intresse, att å den numera kostnadsfritt erbjudna tomten i Nynäshamn förlägga telegrafverkets nya verkstadsbyggnad.

Underdånigst

HERMAN RYDIN.

K. E. LANDSTRÖM.

V. Carlheim-Gyllensköld.

Stockholm den 17 maj 1911.

Utskottets
yttrande.

Hvad till en början vidkommer behovet af utvidgade och ändamålsenligare lokaler för telegrafverkets verkstad, har utskottet förvissat sig om att ett sådant föreligger och att det är af nöden att en förbättring i de nu rådande förhållandena i detta afseende med det allra snaraste åstadkommes. Utskottet, som alltså vunnit bestämd öfvertygelse om nödvändigheten af en snar flyttning af telegrafverkets verkstäder från dess nuvarande lokaler, har af hvad i den kungliga propositionen samt i telegrafstyrelsens förenämnda yttrande anförts samt i öfrigt i detta ärende förekommit bibragts den uppfattningen, att af de ifrågasatta platserna för verkstadens förläggning den af Kungl. Maj:t föreslagna,

Nynäshamn, erbjuder de största fördelarna för staten, hvarför utskottet anser sig böra förorda, att verkstaden förläggas till denna plats, och har utskottet följaktligen funnit sig böra afstyrka ofvannämnda i förevarande ämne väckta motioner.

Mot hvad Kungl. Maj:t uti ifrågavarande proposition i öfrigt föreslagit har utskottet ej heller funnit skäl till erinran. Vissa jämkningar i Kungl. Maj:ts förslag äro emellertid nödvändiga dels såsom en följd af det efter föreliggande propositions aflåtande gjorda erbjudandet att kostnadsfritt öfverlåta den för verkstaden erforderliga tomten samt dels på grund däraf, att telegrafverkets anslag för driftkostnader under år 1912 enligt af Riksdagen fattadt beslut bestämts till 10,474,800 kronor i stället för, såsom af Kungl. Maj:t föreslagits, 10,475,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med afslag på herr Petterssons motion nr 346, herr Svenssons motion nr 347 och herr Perssons motion nr 348,

1:o) medgifva,

a) att å tomten Nynäs industrilägenhet nr 5, 6 och 12 må, därest nämnda tomt varder, utan att vara besvärad af penninginteckning, kostnadsfritt till statsverket öfverlåten, för telegrafverkets räkning uppföras en verkstadsbyggnad med kontorsbyggnad och portvaktsstuga för en kostnad, ej öfverstigande 410,000 kronor;

b) att telegrafverkets å Södermalm belägna fastighet i kvarteret Fiskaren mindre med tomtnummer 4, 6 och 13 må försäljas mot en köpeskilling af lägst 250,000 kronor och

c) att af sistnämnda köpeskilling ett belopp af 190,000 kronor må användas till betäckande af motsvarande del af den för nämnda verkstadsanläggning erforderliga kostnad, 410,000 kronor;

2:o) för bestridande af återstående delen af sistnämnda kostnad under utgifter för kapitalökning och telegrafverkets under rubriken statens affärsverksamhet uppförda anslagstitel för år 1912 anvisa ett anslag af 220,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna beloppet; samt

3:o) besluta, att inkomsterna af telegrafverket i 1912 års riksstat skola upptagas till i stället för, såsom förut föreslagits, 15,000,000 kronor, 15,220,000 kronor, och att, sedan driftkostnaden, 10,474,800 kronor, afdragits, öfverskottet följaktligen beräknas till 4,745,200 kronor.

Stockholm den 22 maj 1911.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Reservation:

af herrar *F. W. Thorsson* och *K. V. Rydén*, som ansett att utskottet bort hemställa

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr *A. Wiklund* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
